

Kur'an-Sünnet Işığında Cezanın Amacı

Yazar

Dr. Adem Yıldırım

ISBN: 978-605-2233-65-8

1. Baskı

Kasım, 2019 / Ankara

300 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 330

Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

CEZANIN TANIMI TARİHİ TASNİFİ VE ÖZELLİKLERİ

I. CEZANIN TANIMI.....	17
A. Lugatta Ceza.....	17
B. Kur'an-ı Kerim'de Ceza (جزاء).....	18
C. Fakihlere Göre Ceza.....	19
D. Batı Kaynaklı Hukukta Ceza.....	20
II. İSLAM HUKUKUNDA CEZANIN TARİHİ.....	21
A. GENEL OLARAK.....	21
B. İSLAM CEZA HUKUKU HÜKÜMLERİ.....	22
C. İSLAM HUKUKU'NUN TARİHİ DÖNEMLERİ.....	26
III. İSLAM HUKUKUNDA CEZALARIN TASNİFİ.....	31
A. Suç Yönünden Cezalar.....	31
1. Had Cezaları.....	31
2. Kısas ve Diyet Cezaları.....	33
3. Ta'zir Cezaları.....	36
B. Hâkimin Takdir Yetkisine Göre Cezalar.....	38
C. İnfaz Mahalli Yönünden Cezalar.....	38
D. Aralarındaki İlgie Göre Cezalar.....	39
E. Değerlendirme.....	40
IV. KUR'AN'DA CEZANIN ÖZELLİKLERİ.....	42
A. CEZANIN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	42
1. Cezanın Şer'îliği (Hukûkîliği).....	42
2. Cezanın Şahsîliği.....	43
3. Cezanın Genelliği (Umûmîliği).....	44

4. Cezanın Evrenselliği.....	47
a. Cezanın Evrenselliği Açısından “Sünnetullah” Kanunu.....	47
b. Cezanın Tespitinde Ölçü: “Mîzân/Denge” Kanunu.....	51
(1) Mîzân’ın (Denge Kanununun) İndirilmesi.....	52
(2) Mîzân’ın (Denge Kanununun) Çeşitliliği.....	53
(3) Mîzân’ın (Denge Kanununun) Hedefi.....	54
(4) Mîzân’ın (Denge Kanununun) Sonucu: Hikmet.....	54
c. Sünnetullah ve Mîzan (Denge) Kanunları Arasındaki Fark.....	55
5. Suç ile Ceza Arasında Uygunluk Olması.....	55
a. Suç-Ceza Arasında Miktar/Ölçü İtibariyle Uygunluk.....	58
b. Suç-Ceza Arasında Şekil/Vasıf İtibariyle Uygunluk.....	59
(1) Mâlî Suça Mâlî Ceza.....	60
(2) Bedenî Suça Bedenî Ceza.....	62
(3) Manevi Suça Mânevî Ceza.....	64
c. Suç-Ceza Arasında Mücrimin Gözettiği Hedef/Amaç İtibariyle Uygunluk.....	65
6. Cezanın En Az Maliyetle Uygulanması.....	67
7. Ceza İnfazının Hızlı Olması.....	69
8. Cezada Caydırıcılık (Nukûl) ve Öğüt (Mev’iza) Vasfının Olması.....	70
9. Her Yasak Fiil İhlalinin Bir Mahrumiyeti Doğurması.....	73
10. Ceza Amaçlarının Gerçekleşmesinde Öncelik Hakkının Bulunması.....	75
B. MAĞDURU TATMİNE YÖNELİK ÖZELLİKLERİ.....	76
1. Cezanın Suç Neticesinde Oluşan Mağduriyeti Giderici Vasıfta Olması.....	76
2. Cezanın Mağduru Teskin Etme Vasfına Sahip Olması.....	79
C. FAİLİ TATMİNE YÖNELİK ÖZELLİKLERİ.....	81
1. Cezanın İnsan Onur ve Haysiyetiyle Bağdaşması.....	81
2. Cezanın Faili Tövbeye Teşvik Etmesi.....	83
a. Tövbenin Failin Uhrevî Hayatına Katkısı.....	83
b. Tövbenin Failin Dünyevî Hayatına Katkısı.....	84
3. Cezanın Suçluyu Arındırma Vasfına Sahip Olması.....	84
a. Dünyada Vicdan Azabından Arındırma.....	85
b. Ahirette Ebedi Azaptan Arındırma.....	85

D. SUÇLUYU AF YETKİSİ.....	87
1. Tanım Olarak Af.....	87
2. Suç Şahsa Karşı İşlenmişse Af Yetkisinin Mağdura Ait Olması.....	88
3. Suç Topluma Karşı İşlenmişse Fail İçin Af Olmaması.....	90
4. Suç Allah'a Karşı İşlenmişse Af Yolunun Her Zaman Açık Olması.....	93
E. CEZADA ALTERNATİF YAPI.....	94
1. Şahsa Karşı İşlenen Suçlarda Cezanın Alternatifi.....	94
2. Allah'a Karşı İşlenen Suçlarda Cezanın Alternatifi.....	95
3. Topluma Karşı İşlenen Suçlarda Cezanın Alternatifi.....	96
F. TARAFLARIN VİCDANINI TATMİN ETMESİ.....	98
1. Cezanın Mağdurun Vicdanını Tatmin Etmesi.....	98
2. Cezanın Toplum Vicdanını Tatmin Etmesi.....	99
3. Cezanın Failin Vicdanını Tatmin Etmesi.....	100
G. CEZA ÖDEMELERİNDE "Ceza Fonu" (Teklifi).....	102
1. Genel Olarak Ceza Fonu.....	102
2. Ceza Fonu'un Gelir Kalemleri.....	104
3. Ceza Fonu'nun Gider Kalemleri.....	104
4. Ceza Fonu'nun Dayanağı ve İşleyişi.....	105

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ve SÜNNET'TE İSLAM HUKUKUNDA VE BATI KAYNAKLI HUKUK'TA CEZANIN AMACI

I. KUR'AN ve SÜNNET'TE CEZANIN AMACI.....	109
A. DÜNYA VE AHİRET HAYATI AÇISINDAN CEZANIN AMACI.....	109
1. DÜNYA HAYATI AÇISINDAN.....	109
2. AHİRET HAYATI AÇISINDAN.....	124
B. TARAFLAR AÇISINDAN CEZANIN AMACI.....	128
1. FAİL İÇİN GÖZETİLEN AMAÇ.....	129
a. Fail Kavramı.....	129
b. Cezanın Ölçülü Olması.....	130
c. Cezanın Faili Islah Etmesi.....	136

2. MAĞDUR İÇİN GÖZETİLEN AMAÇ.....	146
a. Mağdur (المجني عليه).....	146
b. Devletin Suç Mağduru Olması.....	148
c. Mağdurun Vicdanen Tatmin Edilmesi.....	150
d. Mağdurun Zararının Tazmin Edilmesi.....	151
e. Mağdura Ödeme Yapılması.....	156
f. Mağdurun Faili Affetmeye Teşvik Edilmesi.....	157
3. TOPLUM İÇİN GÖZETİLEN AMAÇ.....	159
a. Toplum Düzeninin Korunması.....	159
b. Umumî Caydırıcılığı (Genel Önlemeyi) Sağlamak.....	159
c. Toplum Vicdanını Tatmin Etmek.....	160
d. Toplumsal Barışı Sağlamak.....	161
II. İSLAM HUKUKUNDA CEZANIN AMACI.....	162
A. GENEL OLARAK.....	162
B. İSLAM CEZA HUKUKUNDA AMAÇ.....	174
C. DEĞERLENDİRME.....	177
III. BATI KAYNAKLI HUKUKTA CEZANIN AMACI.....	178
A. KLASİK OKUL.....	179
B. POZİTİVİST OKUL.....	190
C. YENİ SOSYAL SAVUNMA ÖĞRETİSİ.....	196
D. DEĞERLENDİRME.....	199

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN ve SÜNNET'TE YER ALAN ÖRNEK SUÇ TÜRLERİNDE CEZANIN AMACI ve HAPİS CEZASININ KUR'AN İLKELERİ İŞİĞİNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

I. KUR'AN ve SÜNNET'TE YER ALAN ÖRNEK SUÇ TÜRLERİNDE CEZANIN AMACI.....	203
A. HAYAT HAKKINI İHLAL (KATL) CEZASI.....	203
1. Kasten Öldürme Suçunda Faile Verilen Cezanın Amacı.....	204
a. Kıyas'ta Cezanın Amacı.....	205
b. Ölüm Tazminatında (Diyette) Cezanın Amacı.....	209
c. Katilin Ahirette Göreceği Cezanın Amacı.....	214
d. Değerlendirme.....	216

2. Hataen Öldürmelerde Faile Verilen Cezanın Amacı.....	217
a. Hürriyetinden Yoksun Bir Mü'mini Hürriyetine Kavuşturma (Tahrîr-u Rakabe-i Mü'mine) Cezası ve Amacı.....	218
b. Diyet Cezası ve Amacı.....	223
3. Haklı Sebep Öldürmelerde Cezanın Amacı.....	224
a. Mü'minlere Fiili Savaş Açımlar.....	225
b. Meşrû Müdafaa.....	226
c. Kısas Cezasını Hak Eden Katil.....	229
4. İrtidat Suçunun Cezasında Amaç.....	229
a. Genel Olarak.....	229
b. İslam Hukuk Literatüründe İrtidat Suçunun Cezasında Amaç.....	230
c. Hadislerde Mürdet.....	234
d. Kur'an'da İrtidat Suçunun Cezasında Amaç.....	235
B. MAL EMNİYETİNİ İHLAL (HIRSIZLIK) CEZASI.....	239
1. Hırsızlık Suçunun Cezasında Topluma Yönelik Gözetilen Amaç.....	241
2. Hırsızlık Suçunun Cezasında Faile Yönelik Gözetilen Amaç.....	243
3. Hırsızlık Suçunun Cezasında Mağdura Yönelik Gözetilen Amaç.....	245
a. Hırsızlık Suçunda Çalınan Malın Sahibine İade Edilmesinde Amaç.....	246
b. Hırsızlık Suçunda Failin Ödeyeceği Maddi Cezada Amaç.....	247
C. NAMUS EMNİYETİNİ İHLAL (ZİNA) CEZASI.....	250
1. Genel Olarak Zina Suçu.....	250
2. Zina Suçunda Celde Cezasının Amacı.....	253
3. Celde Cezasının Alenî Olmasının Amacı.....	254
4. Zanî ve Zâniyeye Uygulanan Evlilik Kısıtlamalarının Amacı.....	256
D. ŞEREF VE HAYSİYETİ İHLAL (KAZF) CEZASI.....	257
1. Genel Olarak Kazf Suçu.....	257
2. Kazf Suçundaki Celde Cezasında Amaç.....	261
3. Şahitliğin Reddi Cezasında Amaç.....	262

4. Fasıklık Damgası Cezasında Amaç.....	264
5. Lanet Cezasında Amaç.....	265
E. AKIL EMNİYETİNİ İHLAL (HAMR) CEZASI.....	266
1. Genel olarak Hadd-i Şurb Suçu.....	266
2. Sarhoşluk Veren Madde Kullanmanın Dünyevî Cezası ve Amacı.....	268
3. Sarhoşluk Veren Madde Kullanımının Uhrevî Cezası ve Amacı.....	269
4. Hadd-i Şurb Cezasının Amacı.....	269
F. TOPLUM GÜVENLİĞİNİ İHLAL (HİRÂBE) CEZASI.....	271
1. Genel Olarak Hirabe Suçu ve Cezası.....	271
2. Hirabe Cezasında Gözetilen Amaç.....	272
II. HAPİS CEZASININ KUR'AN CEZA İLKELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	274
A. Suç-Ceza Dengesinin Kurulamaması.....	276
B. İnsan Onur ve Haysiyetiyle Bağdaşmaması.....	277
C. Vicdanları Tatmin Etmeyen Ceza Yöntemi Olması.....	278
D. Maliyetli/Pahalı Bir Ceza Olması.....	279
SONUÇ VE ÖNERİ	281
KAYNAKLAR	287

ÖNSÖZ

Toplumları ayakta tutan, insanlar arasında barış ve esenliğin kaynağı olan yegâne ilke, adalettir. Evrendeki ölçü ve dengeyi *adalet* üzerine temellendiren Allah Teâlâ, insan ve toplum hayatındaki ölçü ve dengenin de adalet üzerine kurulmasını istemektedir. İnsanlar fıtratlarında var olan adalet duygusunu besledikleri sürece dünya ve ahirette huzurlu olmayı başarabileceklerdir. Şüphesiz bu amacın gerçekleşmesi tüm hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslam hukukunda da sadece insanın vicdanına bırakılmamış, ferdî ve toplumsal kurallara uymayanlar için hukukî yaptırımlar öngörülmüştür.

İslam ceza hukuku söz konusu hukukî düzenlemelere uymayan failer için ne gibi yaptırımların uygulanacağını konu edinmektedir. Bu noktada, *cezalandırmada amacın ne olduğu, insanlara hangi saiklere binâen ceza verilebileceği, ceza yaptırımlarında ölçüye uymamanın cezanın amacına ne yönde katkı sağladığı* gibi sorular gündeme gelmektedir. Diğer bir husus da, ceza yaptırımlarının konusunu sadece failin kendisinin mi oluşturduğu, yoksa *toplum ve mağdura* yönelik bir takım amaçların olup olmadığı soruları önem kazanmaktadır. Kitapta bu soruların yanıtlarını tespit etmeye yönelik araştırmalar yapılmıştır.

Kitapta yukarıdaki soruların yanıtlarını öncelikle Kur'an ve hadis kaynaklarında bulmaya çalışırken, İslam hukuk kaynaklarında da konunun nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaya özen gösterdik. Olaya bütüncül bakma gayretiyle, çalışmanın ilgili bölümünde batı kaynaklı hukukta *cezanın amacı* konusuna nasıl yaklaşıldığını çeşitli akımların görüşlerine yer vermek suretiyle ele aldık.

Çalışmamızın her aşamasında teşvik ve katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Abdulaziz BAYINDIR'a ayrıca, Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN, Prof. Dr. Adem SÖZÜER, Prof. Dr. Yaşar DÜZENLİ, Prof. Dr. Ömer Aydın, Prof. Dr. Servet BAYINDIR, Doç. Dr. Suat ERDOĞAN'na müteşekkirim.

Adem YILDIRIM
20.01.2019 Kırıkkale